

Helmonds

Kwartaalblad
Heemkundekring
Helmond-Peelland

zomer 2010
€ 2,50

HEEM

9

*De Burgemeesters
Kenbaarheid van de
burgemeester
Multatuli in Helmond*

Colofon

Dit is een uitgave van Heemkundekring Helmond-Peelland.
Opgericht 24 mei 1948.

BESTUUR

voorzitter

C. Verhofstadt, Sperwerstraat 6, 5702 PJ Helmond
tel. 0492 - 537094, e-mail cverhofstadt@hotmail.com

secretaris

W. van Lieshout, Stationsplein 39, 5701 PE Helmond
tel. 0492 - 534857, e-mail W.Lieshout2@kpnplanet.nl

penningmeester

H. Wasser, Pres. Rooseveltlaan 59, 5707 GB Helmond
tel. 0492 - 548259, e-mail hwwasser@hotmail.com

bestuurslid

J. Schiffers, Gabriëlstraat 8, 5708 KA Helmond
tel. 0492 - 529833, e-mail j.schiffers@upcmail.nl

bestuurslid

F. Smulders, Binderseind 19, 5701 ST Helmond
tel. 0492 - 522412, e-mail f.a.smulders@planet.nl

LIDMAATSCHAP

Kringlidmaatschap incl. abonnement € 25,-

Rekening ING nr. 2641099 t.n.v.

penningmeester Heemkundekring

WEBSITE

www.heemkundekringhelmond-peelland.nl

REDACTIE

Kelly Geerts

tel. 0492 - 536043, e-mail geerts2@chello.nl

Marinus van den Elsen

tel. 06 - 40763697, e-mail m.vandenelsen@weijmans.com

Paul Jacobs

tel. 0492 - 525563, e-mail paul.jacobs@planet.nl

Vormgeving/lay-out: Marinus van den Elsen

Druk: Drukkerij Van Stiphout

Foto's gemaakt door/met dank aan:

J. Meulendijks, Johnny Rademakers, Kannemans & Zoon,
Gebr. Janssen, Fotostudio Schulte, J. van den Broek,
Euro-Press, H. Waijers, Multatuli Museum, RHCE, Lia van
Zalinge-Spooren, Paul Jacobs, Marinus van den Elsen.

Omslag voorzijde: Installatie van burgemeester Moons
op 18 september 1937. Staande in een open auto
op de Markt wuift de burgemeester de Helmonders
toe, rechts in de auto Mevr. Moons. (foto: Atelier J.
Meulendijks, collectie RHCE)

Omslag achterzijde: Gedeelte van een muurschildering
van Gérard Princée uit 1958. Oorspronkelijk gemaakt
voor Het Bakken maar nu te zien in de nieuwe bibliotheek
van Helmond. (foto: Marinus van den Elsen)

Inhoud

3 Van de redactie

4 Van het bestuur

5 Agenda

6 Korte berichten

7 Onze Heemkamer

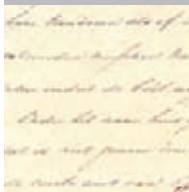
8 De burgemeesters

18 Kenbaarheid van
de burgemeester

20 Multatuli
in Helmond

27 Begunstigers

Van de redactie

In ons verslag van de jaarvergadering is een kleine fout geslopen. De kascommissie bestaat uit Frans 't Sas en Henk van Dijk.

Van ons lid Sjaak de Waal, oud archiefmedewerker in Helmond, ontvingen wij een interessant artikel, over Multatuli de schrijver van 'Max Haveelaar', die in 1873 in Helmond is geweest om een doodzieke jongeman op te halen.

De twintiger jaren

De jaren 20 zijn gekenmerkt door grote technische vooruitgang, de radio deed zijn intreden in veel huishoudens en telefoongesprekken over de oceaan werden mogelijk. De Nederlanders waren met hun Oost-Indië-vluchten de pioniers en de massa productie van auto's kwam op gang, de inpoldering en drooglegging van grote delen van de Zuiderzee kreeg de aandacht, handel en industrie evenals de cultuur bloeiden. Helaas het einde van de 20-er jaren verliep als onze tijd nu, met een grote wereldcrisis.

In het jaar 1926 werd op zaterdag 10 april des namiddags om half twee in een kleine woning aan de Helmondseweg in Deurne het derde kind tevens de eerste zoon in het gezin van een onderwijzer geboren. De temperatuur was die dag met 9 graden boven het normaal gemiddelde van 7 graden; er viel 5 mm regen; er was weinig zon en een gematigd westen wind.

En nu is deze jongen onlangs zijn 85e levensjaar ingegaan, dat hij in het begin van het jaar 2011 hoopt te voleindigen. En dat is voor hem het moment om even na te denken.

Hoewel hij met veel plezier al jaren lid is van de Heemkundekring en daar bijna 2 jaar met 2 andere leden de redactie van

het kwartaalblad Helmonds Heem voor heeft verzorgd, wordt het toch tijd na te denken over zijn opvolging. Vandaar dat hij nu al aankondigt per 1 januari 2011 uit de redactie te stappen, zodat tijdig in zijn opvolging kan worden voorzien.

In de redactievergadering is daarover gesproken. En de algemene mening was om de redactie te laten bestaan uit 4 personen, t.w.

- twee redactieleden, die volgens onderlinge afspraak gegevens verzamelen en zorgen voor de totale redactie, voor een hoofdartikel en eventuele andere verhalen.
- een vormgever, die ook artikelen kan aanleveren.
- een logistieke medewerker, die zorgt voor de correctie van de getypte tekst, die goede ideeën naar voren brengt, die voor koffie en thee, vergaderruimte zorgt, enz.

Uiteraard blijven Kelly Geerts en Marinus van den Elsen leden van de redactie.

En natuurlijk kan iedereen lid of geen lid van de Heemkundekring zijn bijdrage aan de driemaandelijks uitgave insturen. Of en wanneer deze zal worden geplaatst is afhankelijk van de inhoud en de plaatsruimte. Wij zijn - ook om financiële redenen - gebonden aan een maximum aantal bladzijden.

Als bijlage in dit kwartaalblad vindt U een folder met de titel "Belangstelling voor het Helmonds verleden?" Het zou prettig zijn als U deze folder onder de aandacht wilt brengen van uw kennissen, burens of familie.

Ons volgende kwartaalblad verschijnt 1 oktober. Teksten, aanvullingen en op- of aanmerkingen, zijn van harte welkom liefst per e-mail paul.jacobs@planet.nl vóór 17 september.

Van het bestuur

In ons bestuur is al enige malen de aandacht gevestigd op de continuïteit van werkzaamheden zowel in het bestuur als in de werkgroepen.

Een maand geleden zijn wij in kennis gesteld van de gedachten neergelegd in het artikel van de redactie. Paul Jacobs heeft in april 2007 het idee geopperd voortaan weer een kwartaalblad uit te gaan geven en in de jaarvergadering van februari 2008 is daartoe een redactie-team van 3 personen gevormd. Het eerste nummer verscheen per 1 juli in dat jaar en daarna telkens per de 1e van elk kwartaal. En wij mogen wel zeggen met succes.

Natuurlijk betreuren wij het besluit om te stoppen maar wij hebben alle begrip voor zijn argumenten. Overigens blijft hij voor de heemkamer actief en zal ook het bestuur in voorkomende gevallen behulpzaam zijn.

Samenwerking met Heemkundekring Beistervelds Broek

De Heemkundekring Beistervelds Broek is in 1978 opgericht door Cor de Vries.

In de algemene vergadering van deze Heemkundekring van 20 april stelde het bestuur voor – gezien het kleine aantal leden van 35 personen, waarvan gemiddeld slechts de helft deelneemt aan de activiteiten – per 1 januari 2011 samen te gaan met Heemkundekring Helmond-Peelland en de onderhandelingen daarover te starten.

Aangezien niet het vereiste aantal leden aanwezig was om de statuten te wijzigen werd een 2e vergadering belegd op 12 mei j.l. Hierbij waren 17 leden aanwezig, waarbij een overgrote meerderheid van de leden in stemde met het definitief overgaan m.i.v. 2011.

De aanwezige leden op de 2e vergadering van Heemkundekring Beistervelds Broek. (foto Johnny Rademakers)

Agenda

Zoals al eerder is aangekondigd ontvangt U geen afzonderlijke brieven meer over de te houden lezingen en excursies. Noteer daarom alle data, die u in het kwartaalblad ziet vermeld, in uw agenda of op uw kalender.

6 juli

Excursie naar museum “De Typhoon” vliegbasis Volkel. Iedereen had zich vóór 20 juni moeten aanmelden bij Henk van Dijk. *Vertrek met eigen vervoer om 12.45 uur vanaf Jan Vissermuseum; routebeschrijving zal daar worden uitgereikt.*

21 september

Excursie naar museum Kempenland Dit museum is gevestigd in de zgn. Steentjeskerk, Sint Antoniusstraat 16 te Eindhoven. We worden begeleid door een gids. Als U over een geldige museumkaart of een 65 + kaart beschikt, breng die dan mee. *Aanvang: 14.00 uur bij de ingang van het museum.*

19 oktober

Lezing over de Peel-Raamstelling en de Duitse inval in Brabant begin mei 1940 door de heer Ruud Wildekamp. De lezing gaat over de Nederlandse voorbereidingen van 1936 tot de algemene mobilisatie en de gebeurtenissen in Mill. *Aanvang 20.00 uur, sociëteit Beursplein in het Hool 31 te Helmond.*

16 november

Lezing door de heren Hans van Rooy en Wim van Hoey over: Hoe zendamateurs te werk gaan als door oorlog of natuurgeweld (bv. de

watersnoodramp 1953) de officiële verbindingen uitvallen. *Aanvang 20.00 uur, sociëteit Beursplein in het Hool 31 te Helmond.*

14 december

Lezing door de heer Ton Spamer over heidense Kerst- en Carnavalsgebruiken, die later door de Kerk “gekerstend” zijn. *Aanvang 20.00 uur, sociëteit Beursplein in het Hool 31 te Helmond.*

Kort verslag van lezing op 16 maart door archeoloog Janneke Bosman

Voor een grote opkomst vertelde Anneke Bosman dat de oudste opgravingen in Helmond dateren van 1594 bij het pand “De Swaen” op de Markt. Sinds 30 jaar wordt er in Helmond systematisch gezocht naar bodemschatten, daarvoor is er een archeologische waardekaart van Helmond. Uit opgravingen is gebleken dat het gebied rond Mierlo-Hout al duizenden jaren druk bewoond is geweest door bijv. de Neanderthalers; ook is er een grafveld gevonden uit de Romeinse tijd. Tegenwoordig worden de onderzoeken ook verricht via luchtfotografie en andere methoden.

Janneke Bosman gaat als archeoloog Helmond verlaten in verband met een andere functie in de omgeving. In haar plaats komt een dag per week Theo de Jong.

Raadplegen van digitale bronnen

Lia van Zalinge, werkzaam bij het regionaal historisch centrum in Eindhoven is consulent voor Helmond.

Aan het Beursplein in Helmond gaf zij op dinsdagavond 20 april aan de aanwezigen een zeer leerzame lezing over het gebruik van de computer bij gegevensverzekrijging.

Als voorbeeld hieruit een klein gedeelte:
Op het bureaublad staat de icoon "Internet Explorer" klik daarop met muispijlje. Dan verschijnt op het scherm "Google" type in witte balk "RHCE

digitale stamboom" klik op zoeken. Dan verschijnt "Vernieuwde Digitale Stamboom/RHCE" klik daarop. Dan verschijnt openingspagina met foto e.d. Bovenaan staat een oranje balk, een grijze balk en een zwarte balk
In de grijze balk staat "zoek". Ga daarop met muispijlje staan
Daaronder verschijnt "zoeken" klik daarop met muispijlje
Dan verschijnen bronnen

- digitale stamboom
- beeldbank (zijn foto's)
- bibliotheek
- enz. enz.

Klik op digitale stamboom en nevenstaand scherm verschijnt:

Door een of meerdere vakjes aan te klikken kan men zoeken naar geboorte en/of huwelijk en/of overlijden van personen. Onder periode kan men de tijd aangeven, waarbinnen de geboorte enz. heeft plaats gehad ; onder familienaam, tussenvoegsel en voornaam kan de gezochte persoon worden vermeld. Onder plaatsen kan men gaan zoeken in alle plaatsen in zuid-oost Brabant, maar ook een specifieke plaats aangeven.

Er zijn nog vele andere mogelijkheden. Na geklikt te hebben op "zoek" verschijnt een lijst van mogelijke personen, die men zoekt. Voor de naam van een bepaald persoon kan men weer klikken om nadere gegevens te verkrijgen, men kan de scan bekijken van bijv. de geboorteakte en

daarvan eventueel een kopie aanvragen tegen betaling van € 1,50 excl. bijkomende kosten, zoals aangegeven onder het kopje "Kopie aanvragen". De lijsten en getoonde akten kunnen ook worden uitgeprint.

Er zijn nog vele andere mogelijkheden, die wij in dit blad niet kunnen beschrijven. Mocht U geïnteresseerd zijn dan kunt U in de Heemkamer zeventien bladzijden tekst met voorbeelden verkrijgen.

In dit verband is ook interessant voor gebruikers van het computer programma GDPro het boekje "Goed voorbereid naar het archief" door J. Hofland-Poot Geneaducatie NGV en het boek "Uitvoergids GensDataPro" door J. Hofland-Poot Geneaducatie NGV.

Onze Heemkamer

*Iedere donderdagmiddag geopend van 14.00 tot 16.00 uur.
Keizerin Marialaan 5, 5702 NR Helmond*

Een bijzondere schenking van € 2500,- is ontvangen uit de erfenis van de familie van Krieken-Ruizendaal, waarvoor wij deze familie van harte bedanken. Aan dit bedrag zal een bijzondere bestemming worden gegeven in het kader van het heemkundewerk.

Nog steeds ontvangen wij in de Heemkamer diverse gegevens en foto's over Helmond. Zo schonk mevr. van Stiphout enkele mappen met gegevens over Stiphout evenals gegevens en foto's over vele straten.

Daarnaast ontvingen wij een

twintigtal boeken, enkele foto's, gegevens over trouwen in Mierlo (1623-1909), van Mierlo-Hout (1884-1915) en Stiphout (1708-1710). Honderden gedachtenisprentjes. Fantastisch deze aanvullingen voor onze bibliotheek en foto- en bidprentjes verzamelingen.

Door de veelheid aan gegevens zijn wij niet in staat in dit kwartaalblad alle gegevens van deze giften en ook de namen van de goede gevers afzonderlijk te kunnen vermelden. Uiteraard zijn wij hen erg dankbaar. Al deze verzamelingen worden regelmatig ingezien door geschiedschrijvers en stamboomonderzoekers.

Ook het aantal gedigitaliseerde gedachtenisprentjes is intussen gegroeid tot ca 30.000.

De Heemkamer is elke donderdagmiddag voor iedereen van 2.00 tot 4.00 uur vrij toegankelijk.

De burgemeesters

door Paul Jacobs

In 1371 was er al sprake van 2 gezwoerenen, die een bepaald gedeelte van de stad vertegenwoordigden. De borgemeesters waren eigenlijk financiële ambtenaren, zoals in 1462 o.a. Hendrik Touwer en Jan Goderts van Bijsterveld, die door de Heer van Helmond waren benoemd, belast met het innen en uitgeven van de stadsinkomsten. Het borgemeestersambt ontwikkelde zich tot een soort dagelijks bestuur.

Door het binnenvallen van de Franse legers in 1795 veranderde veel in ons land. De privileges van de steden en de voorrechten van de adel verdwenen evenals de schepenbank.

Tijdens de Bataafse Republiek spraken men van de municipalité, gemeente; alle steden kregen een maire, een burgemeester, een adjoint, een vervanger of medewerker en een conseil, een raad. Gijsbert Karel van Hogendorp voorzag in 1812 dat de overheersing van de Fransen niet lang stand zou houden en ontwierp "Een schets van eene Grondwet voor de Vereenigde Nederlanden" wat na de nederlaag van Napoleon bij Leipzig in 1813 resulteerde in De Grondwet van 1814, nadien meerdere malen gewijzigd.

Daarin werd niet gesproken over een burgemeester, doch over de voorzitter van de gemeenteraad. In de nieuwe Grondwet van 1848 werd een Gemeentewet geëist, die in 1851 dank zij het werk van Thorbecke tot stand

kwam. De grondbeginselen van deze wet zijn nog steeds de peilers van de huidige gemeente. Daarin is duidelijk vastgesteld dat het bestuur van elke gemeente bestaat uit een Raad, een College van Burgemeester en Wethouders en een Burgemeester.

De burgemeester is in de eerste plaats de man van de gemeente, die benoemd wordt door de Koningin op voordracht van de Minister van Binnenlandse zaken voor de duur van zes jaren met mogelijkheid van verlenging. Hij is daarnaast de hand van het rijk door te zorgen dat de wetten en reglementen van de gemeente niet in strijd zijn met het hoger belang of regelingen van het rijk.

Gemeentelijke wetten, die hij in strijd acht met wetten of algemeen belang kan hij ter schorsing of vernietiging voordragen.

Het salaris van de burgemeester wordt vastgesteld door het rijk en is afhankelijk van de grootte van de gemeente.

DE BURGEMEESTERS VAN HELMOND

Jhr. mr. Carel Frederik Wesselman II

Maire van Helmond van 1810 tot 1814. Jhr. mr. Carel Frederik Wesselman II van Helmond werd geboren in Utrecht op 19 februari 1780 en overleed in Helmond op 7 april 1853.

Helmond groeide in die tijd van 2416 tot ca. 2900 inwoners.

Jan Jacob van der Foelaert

Hij was in 1798 secretaris van de stad Helmond, in 1803 notaris en van 1814

tot 1832 burgemeester van Helmond. De stad telde 2900 tot 3891 inwoners. Naar hem is de van der Foelartstraat genoemd, waarvan de woningen zijn afgebroken omdat aldaar een wijkpark zal worden aangelegd, doch de straatnaam blijft ter plekke gehandhaafd.

Franciscus Timmermans

Geboren te Asten, 7 april 1774, adjunct burgemeester van Brasseur, niet onbemiddeld, vestigde zich in Helmond als bierbrouwer. Hij was burgemeester van Helmond van 1832 tot 1848. Het aantal inwoners groeide van 3891 tot 4800 inwo-

ners. Naar hem is de Timmermansstraat vernoemd, oorspronkelijk gelegen tussen de Blinkersestraat en de Hemelrijksestraat. Alle woningen zijn intussen afgebroken en er worden nieuwe woningen gebouwd. De straatnaam blijft gehandhaafd met een afbuiging naar de Peerke Klinkstraat.

Schilderij van de hand van F.X.K. Jacquin (1756-1826) van jhr. mr. Carel Frederik Wesselman II van Helmond. (collectie RHCE)

Burgemeester F.W. van Dungen. Hij was burgemeester van Helmond van 1848 tot 1874. (fotograaf: Kannemans & Zoon, collectie RHCE)

Franciscus Wilhelmus van den Dungen

Koopman, geboren te Bergeijk op 11 juli 1804 en overleden te Deurne op 6 januari 1887, eerder gehuwd met Maria Prinzen, daarna met Alida van der Hoorn. Zij woonden Binderstraat 102 in Helmond. Hij was burgemeester van Helmond van 1848 tot 1875. De gemeente groeide van 4800 tot 7219 inwoners. Naar hem was de Van den

Dungenstraat genoemd tussen de Heistraat en de Karel Raijmakersstraat. De straatnaam blijft gehandhaafd. De woningen in deze straat zijn afgebroken en in april is gestart met de bouw van 12 woningen in de nieuwe buurt de Weverspoort geheten. Tien bewoners keren straks in hun oude buurt terug.

Godefridus de Raad

Geboren te Amerzoden op 7 oktober 1824, koopman, gehuwd met Amelia Fritsen. Zij woonden in Helmond, Binderstraat A 52 en later Steenweg E 213.

De Raad kwam als ambtenaar ter secretarie naar Helmond. Hij was burgemeester van Helmond van 1875 tot 1883 en is overleden in Helmond op 21 februari 1883. Mevr.de Raad is daarna met kinderen verhuisd naar Aarle-

Rixtel. De gemeente Helmond telde destijds ca 8000 inwoners.

De Raadstraat liep van de Verhoysenstraat naar de Willem Prinzenstraat en is gewijzigd in de H. Keijzersstraat .

> Marinus van Hout, burgemeester van Helmond 1913-1937. Opname in zijn werk-kamer thuis. (fotograaf: Gebr. Janssen, collectie RHCE)

Defilé van de Helmondse schooljeugd op 31-03-1938, b.g.v. de geboorte van Prinses Beatrix. Hier arriveert de schooljeugd op de Markt, komende vanaf de Kerkstraat: daartussen wethouder J.J. Ebben, burgemeester Moons met achter hem secretaris Hikspoors. (fotograaf onbekend, collectie RHCE)

Andreas Hubertus van Hoeck

Geboren 22 juni 1836 te Helmond en overleden 29 april 1916 te Helmond. Hij was gehuwd met Wilhelmina Huberta Swinkels, geboren te Aarle-Rixtel. Zij hebben gewoond in de Molenstraat, laatstelijk nr. 148. Hij was bierbrouwer en burgemeester van Helmond van 1883 tot 1912. De gemeente groeide toen van de 8000 inwoners naar de 16.139 inwoners.

Naar hem is genoemd de van Hoeckstraat en het van Hoeckplein. Alle woningen worden afgebroken. De van Hoeckstraat krijgt nieuwe woningen maar het van Hoeckplein verdwijnt.

Marinus Petrus Wilhelmus van Hout

Geboren op 6 september 1870 te Helmond, koopman, manufacturier en later burgemeester van 1913 tot 1937. Het aantal inwoners steeg in zijn periode van

16.139 naar ca. 27.906 inwoners

Hij was getrouwd met Cornelia Rademaker, geboren te Wilnis (ZH.) en zij woonden Veestraat B 35 later Smalle Haven 1.

In 1923 krijgt hij een nieuwe ambtsketen aangeboden uit een inzameling onder de inwoners van Helmond. Hij overleed te Helmond op 19 febr. 1942.

Hij is niet alleen met een straat maar zelfs met een laan geëerd, de Burgemeester van Houtlaan met een monument en fontein. Ook staat er een borstbeeld in de gang van het kasteel.

Antonius Josephus Wilhelmus Matheus Moons

Hij was geboren te Maarheeze op 21 maart 1890, gehuwd met Anna Lucia van der Heyde, werkzaam als ambtenaar te Eindhoven, gemeentesecretaris te

Bevrijdingsherdenking op 5 mei 1960. Onthulling beeld St. Joris en de draak op het Willem Prinzenplein door burgemeester Sweens. (fotostudio Schulte, collectie RHCE)

Gemert, burgemeester van de gemeente Raamsdonk, officier in de Orde van Oranje Nassau, Ridder in de Orde van de H. Gregorius de Grote en burgemeester van Helmond van 1937 tot 1955 en een gedeelte van de oorlogsjaren 1943 en 1944 ondergedoken. Hij overleed 12 januari 1959 en is begraven op de begraafplaats in de Molenstraat.

De gemeente was in zijn ambtsperiode uitgegroeid van 28.000 tot ca 40.000 inwoners.

De Burg. Moonsstraat is te vinden in Mierlo-Hout, een zijstraat van de Houtsdonk bij de Heeklaan. In een van de gangen van het kasteel staat zijn borstbeeld.

Ir. Harmen Adriaan Maas

Geboren te Den Helder en wonende te Amsterdam. In plaats van burgemeester Moons werd door de bezettende macht per 4 oktober 1943 een N.S.B burgemeester benoemd, die op 5 augustus 1944 met onmiddellijke ingang zonder

Onthulling gedenksteen Jan Visser Dierenpark nabij de Warande. Hier drukt burgemeester Jac Geukers, Dbr. Jan Visser (links) de hand. Rechts de gedenksteen op de achtergrond de voliëres en de Warande, 29-09-1970 (fotograaf: J. van den Broek, collectie RHCE)

pensioen werd ontslagen en gedetineerd in het interneringskamp Vught.

Dr. Josephus Cornelis Maria Sweens

Geboren 11 mei 1900 te Udenhout. Vanaf 1920 was hij ambtenaar in Breda, 's Hertogenbosch, Leiden en Nijmegen. Daarna burgemeester van Gilze-Rijen en Dongen en lid 2e Kamer. Wordt met ingang van 1 mei 1955 burgemeester van Helmond tot 1 juni 1965.

In zijn periode groeide de gemeente van ca. 40.000 tot ca. 46.000 inwoners.

Bij zijn afscheid werd hij begiftigd met de gouden ere-penning van de stad Helmond. Hij overleed op 9 oktober 1972 te Oisterwijk. De Burg. Sweensstraat is te vinden in Mierlo-Hout, een zijstraat van de Houtsdonk bij de Heeklaan. In het kasteel in de Wesselmanzaal staat zijn borstbeeld.

Om privacy redenen zijn details van de drie volgende burgemeesters, die nog in leven en actief zijn, achterwege gelaten.

Mr. Jacobus Alexander Geukers

Geboren in Haarlem, studeerde rechten, werkte voor de CDA-fractie in de 2e Kamer, was vervolgens burgemeester van Bolsward en tenslotte burgemeester van Helmond 1966 tot 1986. In 1966 was het inwonertal ca. 46.000.

Mr. Wilhelmus Johannes Bernardus Maria van Elk

Geboren te Eindhoven, studeerde rechten en was wethouder in Eindhoven, voorzitter van de agglomeratie Eindhoven en vervolgens burgemeester van Helmond van 1986 tot 2002. Het inwonertal steeg van ca. 63.000 tot ca. 82.500.

Drs. Alphonsus Antonius Martinus Jacobs

Geboren te Eindhoven, studeerde economie aan de universiteit in Tilburg, daarna werkte hij bij het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

In 1986 werd hij burgemeester van Nederweert, in 1994 burgemeester van Brunssum, en vervolgens burgemeester van Helmond van 2002 tot heden. Het aantal inwoners bedraagt thans ca. 88.500.

Naar de laatste drie genoemde burgemeesters is nog geen straat vernoemd; volgens het gewoonterecht worden pas straatnamen vernoemd of monumenten opgericht na het overlijden van betrokkenen.

Werkbezoek van koningin Beatrix en staatssecretaris drs. E. Heerma aan Helmond bij gelegenheid van de oplevering van de 6.000.000e woning in Nederland, het huis van de familie Van Schijndel aan de Jan van Heelstraat 1. De koningin staat bij de zojuist door haar onthulde maquette van de nieuwe woning. De maquette stond opgesteld bij de buurtvijver aan de Jan Steenlaan. De fontein in die vijver werd door de koningin in werking gesteld met een druk op een knop. Van links naar rechts: burgemeester Van Elk; Commissaris van de Koningin Houben; wethouder Jonkers; koningin Beatrix; staatssecretaris Heerma. 02-09-1992. (foto: Euro-Press, collectie RHCE)

BURGEMEESTERS VAN DE GEMEENTE STIPHOUT

De oudst bekende oorkonde, waarin Stiphout wordt vernoemd is een akte van 1155 en de heerlijkheid behoorde sinds de 13e eeuw tot het Hertogdom Brabant. Toen de Fransen ons land verlieten kwam ook daar de nieuwe bestuursvorm.

De burgemeesters van Stiphout waren:

Johannes Claassens

1810-1826

Bartel Pieter van Duynhoven

1826-1850

Francis van der Putten

1850-1883

Antonius van Lieshout

1883-1895

Burgemeester Jan van Oorschot en echtgenote. Achter het echtpaar v.l.n.r. Miet van Oorschot, P.v. Oorschot en Jan van Oorschot (mede oprichter van fantare 'De Vooruitgang' te Stiphout), en Antonia van Oorschot. (fotograaf onbekend, collectie RHCE)

Johannes van Oorschot

1895-1905

Martinus Sprengers

1905-1923

Hendrikus Jacobus Maria van der Weiden

1923-1957

Eduardus Petrus A.M. Janssens

(waarnemend)

1957-1968

Naar allen is een straat vernoemd in Stiphout-Noord. De gemeente Stiphout is met ingang van 1 januari 1968 opgeheven en voor het grootste gedeelte gevoegd bij de gemeente Helmond.

Ook is bij grenswijziging een gedeelte van de gemeente Mierlo namelijk Mierlo-

Hout gevoegd bij de gemeente Helmond.

De naam van de oude Boterstraat is na annexatie genoemd naar de oud-burgemeester J. Krol; burgemeester van Mierlo van 1953 tot 1966.

Literatuur

- A.v.d.Veen "Lezen in Brabantse bronnen" 1989 stichting Brabantse Regionale Geschiedenis
- J. Heeren, "Geschiedenis van hert kasteel en de Heren van Helmond" 1937 Uitg. NV Boekdrukkunst Helmond
- A.M. Frenken, "Helmond in het verleden" 1975 Uitg. Verhagen-de Reijdt
- A.B. Ceulaert en O. Feitsma, "Kleis voor de mavo" 1981 NIB Zeist
- W.F. Wijthof, "De Staatsinrichting van Nederland" 1949 De erven F Bohn NV
- Div. personen, "Ach lieve tijd" 1991 deel 11 hun bestuur en rechtspraak Waanders
- H. Vogels e.a. "Fraaie poststukken met wetenswaardigheden" verenigingsblad Filatelistenver. De helmveste 2007
- M.W. van Boven e.a. "Stiphout vanaf het begin" 1980 Stichting Stiphout 815
- "Dossier gemeente Helmond 1942-1967" blok I inv nr 7
- "Dossier gemeente Helmond 1942-1967" blok II inv.nr 400

Eerste raadsvergadering in het nieuwe gemeentehuis aan de Dorpsstraat in Stiphout op 28 mei 1925. Van links naar rechts veldwachter Van Rooij, burgemeester van der Weiden, gemeentesecretaris Van Someren, Harry Lambregts. (fotograaf onbekend, collectie RHCE)

Eduardus Petrus Antonius Maria Janssens (geboren 1908) was burgemeester van Aarle-Rixtel van 1955 - 1973. In 1973 werd in Aarle-Rixtel een straat naar hem genoemd. (fotostudio Schulte, collectie RHCE)

Kenbaarheid van de burgemeester

door Paul Jacobs

Om de stedelijke waardigheid en de burgereer met trots tot uitdrukking te brengen en het burgemeesterschap te onderscheiden werd op voordracht van Thorbecke, minister van Binnenlandse Zaken onder Koning Willem III bepaald dat de burgemeester een bepaald herkenningsteken moet dragen.

Bij K.B. van 16 november 1852 is dan ook in artikel 1 bepaald: *“De onderscheidingsteekenen, door den burgemeester te dragen, bestaan in een zilveren penning, hebbende eene middellijn van veertig strepen en vertoonende aan de eene zijde het wapen des Rijks, aan de andere dat der gemeente, of, zoo de gemeente geen wapen heeft, den naam der gemeente; de penning hangende op de borst, hetzij aan eene zilveren keten, hetzij aan een oranje lint; de keten of het lint op beide schouders aan den rok of het opperkleed vastgehecht.”*

Ook in Duitsland wordt een ambtsketen gedragen door de Oberbürgermeister. In andere landen zoals België, Frankrijk en Italië wordt een sjerp gedragen doorgaans gebaseerd op de kleuren van de nationale vlag.

Godefridus de Raad draagt hier de oudste Helmondse ambtsketen. Hij was burgemeester van 1875 tot 1883. (fotograaf: H. Waijers, collectie RHCe)

De burgemeester, maar ook de waarnemend burgemeester, is verplicht de ambtsketen te dragen tijdens de vergaderingen van de gemeenteraad en bij ontvangst van de Koningin, een minister of de Commissaris van de Koningin. Ook moet de burgemeester de keten dragen als hij of zij zich in het openbaar vertoont in geval van brand, bij oproer, bij samenscholing of andere stoornis der openbare orde. Sommige burgemeesters doen het bij elk openbaar optreden, maar dit is niet verplicht.

De keten gaat meestal over naar de volgende ambtsdrager, doch kan, overigens zonder de penning, ook privé bezit zijn. Burgemeester van Hout droeg in 1923 dezelfde keten als vanaf 1875 tot 1913 werd gedragen door zijn voorgangers. Aan hem werd een nieuwe keten aangeboden bij zijn installatie, doch deze was nog niet klaar, omdat het gewijzigde wapen van de gemeente nog niet was vastgesteld. Ook burgemeester Sweens droeg bij zijn installatie deze keten in 1955, omdat de zoon van burgemeester van Hout die oude keten ten gebuike afstond.

Bij brief van 14 febr. 1941 verzoekt burgemeester Moons aan Edelsmidse Brom te Utrecht een offerte uit te brengen voor een ambtsketen. In maart 1942 wordt een ambtsketen besteld bij edelsmeden Jan Eloy Brom en Leo Brom in Utrecht. Daarvoor moest in oorlogstijd oud zilver worden ingeleverd. Door de gemeente werd een oud zilveren horloge ingeleverd, dat overigens niet voldoende was. Dit bleek slechts 10 gram zilver te bevatten.

Vermoedelijk is rond 1956 een nieuwe ambtsketen geleverd en is de oude keten aan de familie van Hout teruggegeven zonder het medaillon.

De tegenwoordige ambtsketen heeft een medaillon in zilver met aan de voorzijde het rijkswapen en aan de achterzijde de inscriptie “Aan Burgemeester Marinus van Hout bij de opening van het raadhuis 5 april 1923” terwijl aan de voorzijde schuin boven het rijkswapen tweemaal het gemeentewapen in kleur is aangebracht.

De huidige ambtsketen van de burgemeester van Helmond. (foto: Paul Jacobs)

Multatuli in Helmond

door Sjaak de Waal

Anderhalve eeuw geleden verscheen 'Max Havelaar, of de Koffij-veilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij'. Deze kaderroman van Multatuli, schrijversnaam van Eduard Douwes Dekker (1820-1887), wordt tot het belangrijkste Nederlandstalig letterkundig werk gerekend. In recente biografieën over Multatuli komt ook Helmond voor. Bedoeld zijn de boeken van H. van Straten, Multatuli, van blanke radja tot bedelman: een schrijversleven, [Amsterdam] 1995 (432 blz.) en D. van der Meulen, Multatuli: leven en werk van Eduard Douwes Dekker, Nijmegen 2002 (912 blz., proefschrift Universiteit van Leiden).

Helmond, Theo en Mathilde op de Coul in biografieën van Multatuli

Nadat Multatuli in 1857 uit Nederlands-Indië was teruggekeerd en in 1860 zijn *Max Havelaar* had laten verschijnen, emigreerde hij in 1866 naar Duitsland. Daar streek hij ook neer in de Hessische hoofdstad Wiesbaden, waar hij vanaf 1870 op verschillende adressen heeft gewoond. Over die periode schrijft D. van der Meulen onder andere het volgende (blz. 654 van zijn biografie):

Hoewel hij krap behuysd was en ze hem vaak hinderden bij zijn werk, ontving Multatuli graag bezoekers uit Nederland. Hij drong er bij personen die hij mocht met grote regelmaat op aan 'er eens uit te breken' en naar Wiesbaden te komen, waarbij hij enigszins koketteerde met

de eenvoud van zijn woning. Onder degenen die in de jaren 1874-1877 in het krappe logeerkamertje aan de Geisbergstrasse en de Schwalbacherstrasse overnachtten, waren zijn zoon Edu, Funke en Waltman, Vosmaer, de historicus en boekwetenschapper P.A. Tiele, de schrijfster, zangeres en actrice Mina Krüsemann en de textielhandelaar Theo op de Coul en zijn zuster Mathilde.

Deze laatste twee zijn voor het huishouden een zware belasting geweest. De jonge Op de Coul had tuberculose, in een vergevorderd stadium, en werd bovendien in zijn woonplaats Helmond door fanatieke rooms-katholieken, onder wie zijn stiefouders, op de huid gezeten. Hij was een bewonderaar van Multatuli, wat de zaak in de ogen van zijn familie vanzelfsprekend nog erger maakte. Ze verbrandden zelfs zijn exemplaar van

Millioenen-studiën en Minnebrieven. Toen Multatuli hier eind 1873 van hoorde, besloot hij Op de Coul in huis te nemen, in een van zijn opwellingen om zich over iemand te ontfermen. De zieke nam zijn zuster mee.

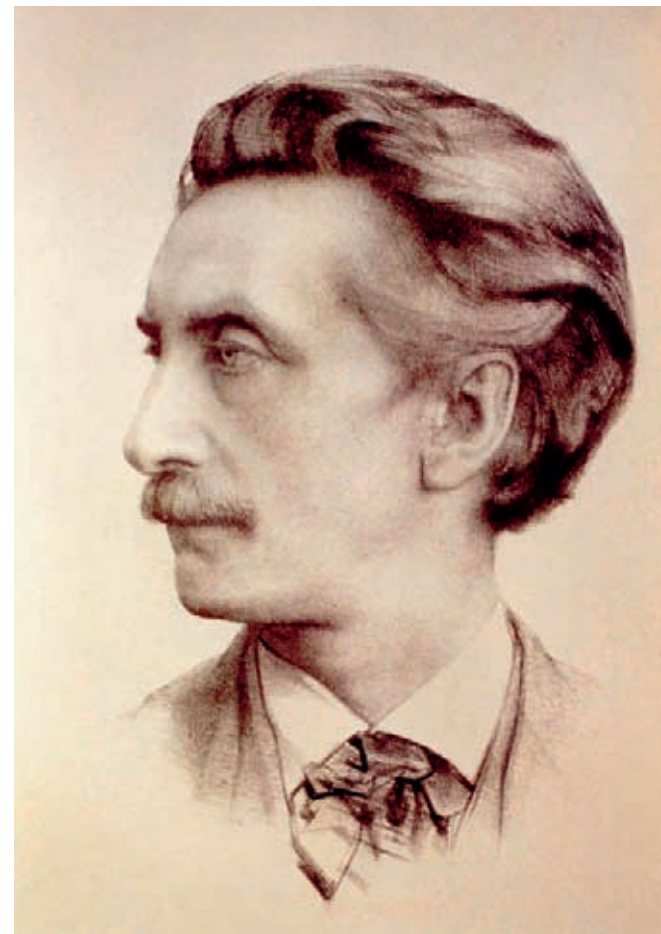
*Daar, op het logeerkamertje aan de Geisbergstrasse, overleed Theo op de Coul op 17 maart 1874. Al voor hij bij Multatuli en Mimi in huis kwam, had hij zijn zuster Mathilde laten beloven de schrijver zijn dierbaarste bezit te geven: twee duiven en een oude *Don Quijote* (in het Spaans). De duiven vlogen weg, maar het boek van Cervantes bewaarde Multatuli zorgvuldig. 'Hém kan ik stallen!' 'Den ouden*

Don Quichot in perkamenten band' staat nog altijd in Multatuli's boekenkast, in het Multatuli Museum. Op het schutblad staat, in het Frans geschreven: 'Théod. heeft me verzocht je dit te overhandigen. Mathilde.'

Ook H. van Straten maakt melding van het verblijf en overlijden van Theo op de Coul uit Helmond in de woning van Multatuli. Hij schrijft er het volgende over in zijn boek (op blz. 316-317):

In september was Dekker in correspondentie geraakt met een tuberculeuze, van zijn

katholieke geloof gevallen jongeman in Helmond, Theo Op de Coul, en zijn zuster Mathilde. Volgens Marie Anderson was hij zo onder de indruk van haar brieven dat hij haar, 'als bejaard man' (hij was nu 53), 'minnebrieven' begon te schrijven, 'in hartstochtelijker termen dan ooit tevoren. Hij was "nog nooit zo verliefd" geweest, zei hij tot Mimi, en kwelde haar dagelijks onverdraaglijk met die liefde, zodat ze zei: "Als hij er tenminste maar zijn mond over hield." "Zoals hij Tine behandeld heeft, behandelt hij mij." ' Van die briefwisseling is niets bewaard gebleven.

Litho van August Allebé (1874) naar een foto van Multatuli door Boussaud Valadon (1864). (Collectie Multatuli Museum)

De genoemde Mimi was Maria Hamminck Schepel (1839-1930), met wie Multatuli in 1875 zou hertrouwen nadat zijn vrouw Tine, van wie hij al langere tijd gescheiden leefde, in 1874 was overleden. Marie Anderson (1842-1912), hierna ook alleen Marie genoemd, was een feministe, publiciste en vriendin van Multatuli. Zij bracht Mimi in aanraking met de *Minnebrieven* (1861) van Multatuli, waarna Mimi hem schriftelijk benaderde, wat uiteindelijk tot hun samenwonen en huwelijk zou leiden. Marie Anderson publiceerde later haar herinneringen aan Multatuli.

Iets verder vervolgt H. van Straten zijn tekst over Theo en Mathilde op de Coul dan aldus:

Hij besloot Theo Op de Coul, wiens leven als afvallige werd verzuurd door de clerus, naar Wiesbaden te laten komen. Hij kon dan bij hen in huis wonen en worden verzorgd door zijn zuster. Plet mocht het geld komen brengen: er was een goed doel voor gevonden. In december is Dekker broer en zuster gaan halen.

En hoe zag Mathilde er wel uit? Aan Vosmaer, met wie hij in een vriendschappelijke, bijna hartelijke correspondentie was geraakt, liet hij weten dat zij vijftientig jaren telde, maar niet ouder leek dan vijftien. Toch vond hij haar ‘t liefste kind dat men zich kan voorstellen’. Wie haar pas zag, vond haar lelijk. Dit was ook met hem het geval geweest, ‘maar weldra merkt men dit niet meer’. Volgens Marie loenste ze.

Er ontstond nu een eigenaardige situatie in huis. Als ze binnenkwam, vertelt Marie, zat Mathilde op zijn schoot, in bijzijn van Mimi. Die verzocht Marie toch vaak te komen, omdat ze zich dan ‘toch wel wat geneerden’.

Voor de patiënt was Dekker – nog altijd volgens Marie – ‘hard’. Theo stierf op 17 maart 1874. De gastheer zelf heeft hem ‘afgelegd’.

Mathilde mocht niet huilen, dat vond hij maar ‘comédie’. Hij was trouwens op Mathilde uitgekeken. Ze moest weg en toen dat niet gauw genoeg gebeurde, ‘wees hij haar furieus de deur’.

Ook de hoofdbewoners waren furieus, toen ze begin mei terugkwamen en vernamen dat er in een van hun bedden iemand was overleden.

Multatuli, hiervoor Dekker genoemd, en Mimi hadden begin oktober 1873 als onderhuurders vier compleet gemeubileerde vertrekken aan de Geisbergstrasse in Wiesbaden betrokken. De echte huurders waren op reis.

R. Storm over Theo en Mathilde op de Coul

D. van der Meulen baseert zich voor de beschrijving van de verhouding tussen Multatuli en Theo op de Coul in zijn proefschrift op een artikel van R. Storm, ‘Multatuli en Theo Op de Coul. Een ziektegeschiedenis’. Het artikel is gepubliceerd in het tijdschrift *Over Multatuli*, jrg. 21 (maart 1999), afl. 42, blz. 31-44. R. Storm had daarvoor van mevrouw M. op de Coul uit Den Haag de beschikking gekregen over een verzameling documenten die op de familie Op de Coul betrekking had. Daarin bevonden zich enige brieven van Theo op de Coul, zijn broer Jozef en zijn zus Mathilde. Aan de hand van deze brieven schreef hij zijn genoemde artikel, waaruit hetgeen hier volgt, grotendeels is overgenomen.

De ouders van Theo, Johannes op de Coul (1815-1876) en Johanna Catharina Hendrix (1818-1853) hadden vijf kinderen: 1. Marie, 2. Jozef, 3. Mathilde, 4. Theo of Théodore (geboren in 1850) en 5. Cato. Theo heeft zijn moeder nauwelijks gekend. Zijn vader, die hertrouwde, zou in Amsterdam

overlijden. De naam van Theo op de Coul ontbreekt in het bevolkingsregister van Helmond. Wel is daarin die van zijn oudere broer Jozef te vinden, leraar van beroep en vrijwel zeker werkzaam op de Rijks H.B.S.; hij staat omstreeks eind november 1869 op een adres op de Heuvel ingeschreven. Jozef op de Coul trouwde in Helmond op 28 mei 1873 met Maria Gertruid Rosalia Steijns, dochter van Lambert Joseph Steijns en Marie Gertrudis Clemens. In hun huwelijksakte wordt Johannes op de Coul, de vader van de bruidegom (en van diens broer Theo), vermeld als “reiziger, wonende te Melick, gemeente Melick-Herkenbosch”. Dat bruidegom Jozef op de Coul met zijn vader op gespannen voet stond, blijkt uit het feit dat Jean op de Coul niet bij het huwelijk van zijn zoon Jozef in Helmond aanwezig was en dat in plaats daarvan zelfs een notariële akte van diens toestemming voor dit huwelijk werd overlegd. Het echtpaar Op de Coul-Steijns ging in de Molenstraat wonen, maar verhuisde in november 1875 naar Brussel. Jozef op de Coul zal zijn zieke broer Theo tijdens diens Helmondse periode onderdak hebben verleend. Hij was toen nog maar kort getrouwd en zijn eerste kind zou twee weken voordat Theo in Wiesbaden overleed, geboren worden. Lambert Joseph Steijns, de vader van bruid Maria G. R. Steijns, was met zijn gezin in 1867 vanuit Maastricht naar Helmond verhuisd om daar de eerste directeur van de pas geopende Rijks H.B.S. aan de Molenstraat te worden; tegenwoordig is dit gebouw een locatie van het plaatselijk Jan van Brabant College. Hij overleed echter al op 2 september 1868 in de leeftijd van 48 jaar. Zijn in 1843 geboren zoon Lambertus Josephus Alphonsus (ook: Joseph

Geboortehuis van Multatuli in Amsterdam. Nu is daar het Multatuli museum gevestigd. (foto Multatuli Museum)

Lambert Alphonse) Steijns volgde hem als directeur aan de Rijks H.B.S. in Helmond op. Aan de burgerlijke huwelijksluiting in Helmond op 28 mei 1873 tussen Jozef H. op de Coul en Maria G.R. Steijns ging die tussen Henri Marie Joseph Emile Steijns, een broer van Maria G.R. Steijns, en Johanna Maria Cornelia Timmermans op dezelfde dag vooraf. Bruidegom Henri M.J.E. Steijns (Emile Steijns) was apotheker in Helmond.

Kennelijk leefde Theo op de Coul wegens zijn bewondering voor het werk van Multatuli in onmin met zijn vader. In een brief van 21 maart 1874 aan uitgever G.L. Funke schreef Multatuli over Theo op de Coul, die op 17 maart 1874 bij hem thuis gestorven was:

De overledene was met z'n zuster by my gekomen omdat-i in Helmond, waar ze woonden geplaagd werd door redemptoristen die met behulp van 'n styfroomschen vader hem wouen bekeeren. Hy nam, las en bestudeerde m'n Ideën. De paters hadden een-en-ander van my (byv. Minnebrieven en Mill.St.) verbrand. De rest stopte hy weg onder z'n bed.

Verblijf in Helmond en Wiesbaden

In Helmond hebben geen paters redemptoristen gewoond. Echter wel in Roermond, waar ze in 1866 een groot nieuw klooster hadden betrokken naast

Op de Torenluis over het Singel in Amsterdam, staat dit standbeeld van Multatuligemaakt door Hans Bayens. (foto Multatuli Museum)

de bekende bedevaartskapel van O.L. Vrouw in 't Zand. R. Storm publiceert in zijn artikel de laatste brief van Theo op de Coul, die Theo had verstuurd vanuit de woning van Multatuli in Wiesbaden naar zijn vader.

Uit zijn op 13 maart 1874 gedateerde brief – de zieke overleed vier dagen na het schrijven – is in ieder geval op te maken dat Theo in de tweede helft van november 1873 vanuit Roermond naar Helmond moet zijn verhuisd. Vervolgens heeft Multatuli in december de zieke Theo op de Coul in Helmond opgehaald

om met hem, in gezelschap van zijn zus Mathilde, naar Wiesbaden te reizen. Er zijn twee in Helmond geschreven brieven aan Theo's vader in het bewuste artikel van R. Storm afgedrukt: één van Theo's broer Jozef en één van de broer van Theo's schoonzus, namelijk apotheker Emile Steijns.

In zijn brief van 18 december 1873 schreef Jozef op de Coul van zijn zus Mathilde gehoord te hebben

dat hun vader het niet met zijn geweten in overeenstemming kon brengen om Theo's jongste zus Cato ook met hem te laten meegaan naar Wiesbaden. Jozef deed een beroep op zijn vader om Cato daarvoor toch toestemming te geven. Theo was erg op zijn zus Cato gesteld en het zou zijn gezondheid alleen maar ten goede komen als ze met hun drieën zouden vertrekken. Jozef schreef onder andere:

Om uw geweten gerust te stellen, zal Cato haar woord geven, dat ze elken zondag naar de kerk zal gaan. Théodore en Mathilde zullen hun woord geven, dat ze niet met Cato of in haar presentie over religie zullen spreken.

Overweeg het voorafgaande met ernst. Uw plicht schrijft u voor, Cato te laten meegaan. Ik zeg dit, terwijl ik mij geheel op uw standpunt plaats, op uw standpunt van katholiek. Ge kunt volkomen gerust zijn, wat godsdienst aangaat. Ge zult inzien dat ge Cato moet laten meegaan.

Antwoord dadelijk, er is haast bij. Elke dag, die Théodore langer blijft, doet hem nadeel. Het geld voor de reis komt morgen. Er moet nog voor één en ander gezorgd worden.

Ik hoop dat gij besluit, zonder eerst nog aan pater Wulfing te schrijven. Dat duurt te lang. Doch desnoods ga ik naar die pater Wulfing heen, om hem te dwingen, om u te zeggen, dat ge Cato moet laten gaan.

Zend in elk geval dadelijk antwoord. Théodore weet, dat ik u schrijf. Indien uw antwoord uitblijft, doet dit hem nadeel. Théodore moet ons heilig zijn.

In zijn brief van 21 december 1873 schreef apotheker Emile Steijns, beginnend met de aanhef "WelEdele Heer en Vriend", dat hij zich als vriend verplicht voelde mededelingen te doen over de toestand van diens zoon Theo. Volgens de dokter was de toestand zeer ernstig en had de

dokter hem kennis gegeven van zijn verlangen om Theo te laten bedienen. Hij vroeg de vader naar Helmond over te komen om de nodige maatregelen te nemen.

Uiteindelijk heeft Theo op de Coul zonder zijn jongste zus Cato, maar wel in gezelschap van zijn zus Mathilde, bij Multatuli en Mimi zijn intrek genomen in hun woning aan de Geisbergstrasse in het Duitse Wiesbaden. Totdat Mathilde een telegram van 17 maart 1874 stuurde naar haar vader Jean op de Coul in Roermond met de tekst in het Duits: "Theo sanft gestorben. War administrirt. Mathilde." *Administrirt* betekent in dit verband dat hem het sacrament van de stervenden was toegediend, m.a.w.: dat hij was bediend.

Mathilde deed in een brief van maart 1874 vanuit Wiesbaden aan haar vader en stiefmoeder naderhand verslag van het sterven van haar broer Theo. Ze schreef onder andere:

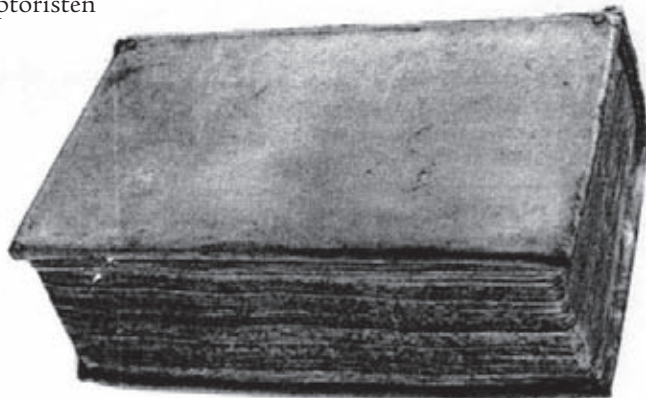
Tot op het laatste ogenblik behield hij z'n gewone helderheid van geest. Z'n laatste blik was lijdend maar zacht en gelaten. Ik ben overtuigd dat hij zonder smart gestorven is. Een zijner laatste woorden waren: "ik kan niet meer zien, hou jij m'n boekje vast". Jozef is gisteren hier aangekomen. We zullen zoo goed mogelijk voor de begrafenis zorgen. De eerste dag na z'n dood is hij in z'n bed gebleven. De tweede, toen z'n kistje klaar was, is hij naar het lijkenhuis overgebracht. Het lijkenhuis is een in verschillende kamertjes verdeeld huis op het kerkhof alhier; daar komt iedere dag 'n dokter de lijken beschouwen. Daar heeft Jozef hem voor 't eerst gezien. Heden zijn we er weer naar toe gegaan. Jozef en ik. We hebben 'n bloemenkrans bij hem neergelegd en morgen wordt hij op 't roomsch kerkhof begraven. We hebben een plekje gronds voor hem gekocht en morgen

zullen we op z'n graf 'n kruis laten plaatsen met z'n naam. Zoo doende is er tenminste gelegenheid om z'n graf nog eens op te zoeken en er hem een liefdevolle en vrome gedachte te wijden. Vaart allen wel; ik ben moe. ...

Fanatieke rooms-katholieken in Helmond?

Wie de desbetreffende aangehaalde passages in de genoemde boeken van D. van der Meulen en H. van Straten leest krijgt de indruk dat Theo op de Coul door fanatieke rooms-katholieken uit Helmond op de huid werd gezeten of dat zijn leven door de Helmondse clerus werd verzuurd. Maar zo is het in werkelijkheid toch niet gegaan. Theo blijkt nauwelijks langer dan een maand in Helmond te hebben gewoond, zodat er amper contact met de plaatselijke clerus kan hebben plaatsgehad. Zoals gezegd verbleef hij er vermoedelijk in de Molenstraat in de buurt van de Rijks H.B.S. ten huize van zijn broer Jozef op de Coul, de leraar, die op 28 mei 1873 was getrouwd met Maria G.R. Steijns, de zus van de directeur van Jozefs school. In de sfeer van de plaatselijke Rijks H.B.S. speelde de geestelijkheid van Helmond destijds helemaal geen rol. De tegenstand moet met name uit Roermond gekomen zijn, waar de paters redemptoristen kennelijk grote invloed uitoefenden.

Het exemplaar van Don Quichot dat Multatuli ontving uit Theo Op de Couls' nalatenschap met de inscriptie van Mathilde. (collectie Multatuli Museum)

*Theod. me priede t'offric ecci.
Mathilde.*

Geraadpleegde bronnen

De meeste gegevens voor dit artikel zijn ontleend aan de hierboven reeds genoemde biografieën van D. van der Meulen en H. van Straten; verder aan het eveneens genoemde artikel van R. Storm. Geraadpleegd zijn bovendien: W.F. Hermans, *De raadselachtige Multatuli*, tweede druk, Amsterdam/Hilversum 2005, blz. 114-115 (over Mimi en Marie Anderson). Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCE) te Eindhoven: digitaal opgespoorde genealogische informatie: *Burgerlijke Stand Helmond, 1873, huwelijksakten 14 en 15 (28-05-1873) (over huwelijken van leden van de familie Op de Coul en Steijns)*; *Bevolkingsregister Helmond, periode 1860-1880, wijk C-2, folio 781; wijk D-1, folio 323; wijk D-2, folio 346, nr. 15 (op de Coult, Josephus, bij logementhouder J.A. Tielen, Heuvel) (over leden van de families Steijns en Op de Coul).*

Begunstigers van de Heemkundekring Helmond-Peelland

*Bloemenmagazijn De Schuur
Coenen*

De Roy & Boschman boeken

Derison groente en fruit

Driessen verf en interieur

Dirks exclusieve interieurs

Drukkerij van Stiphout

Fotohandel van de Kerkhof

Lunchroom Paul en Riet

Marein Organizing

Mosman autoschade

*Van Nuenen
rijwielhandel 'Den Drietip'*

Rabobank

*Wesselman
accountants/belastingadviseurs*

Wijnhuis Helmond

Sponsoring van de Heemkundekring Helmond-Peelland is van harte welkom. U komt dan met een naamsvermelding in het kwartaalblad. Neemt u dan contact op met Annie van Rooij tel. 0499 - 42 18 45 of Henk Wasser tel. 0492 - 54 82 59, e-mail hwwasser@hotmail.com.